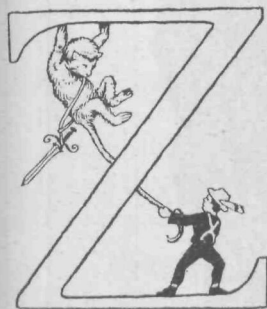

DR. IVAN LAH:

Balkan.

(Dalje.)

adnjič smo se torej pripeljali do Belgrada. Tudi sliko ste videli. Ampak jaz mislim, da bi bili mnogo bolj veseli, ko bi zagledali pravi resnični Belgrad pred seboj.

Tako sem bil vesel jaz, ko sem ga zagledal. Od takrat je že deset let, a še danes se z veseljem spominjam onega trenutka.

Že v mladih letih sem pogosto mislil na to mesto. Saj smo peli v šoli tisto lepo pesem o Lav-

donu:

Stoji, stoji tam Beli Grad,
za gradom teče rdeča kri,
za gradom teče rdeča kri,
da b' gnala mlinske kamne tri.

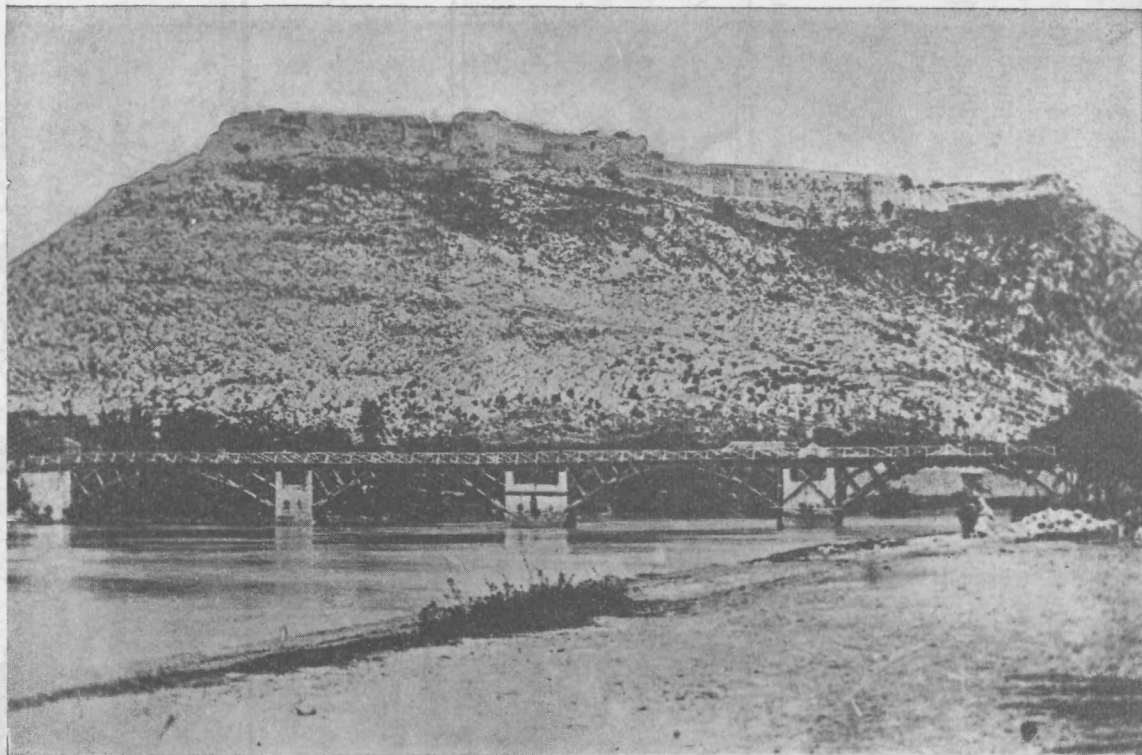
Takrat sem si mislil, da je Belgrad še vedno tak, kakor poje o njem pesem. Toda od onih časov je že več kakor sto let.

Pozneje sem čital, kako je slaven Slovenec Vega s topovi streljal na Belgrad, dokler se ni vnela trdnjava.

Tudi od tega časa je že več ko sto let.

Vi vsi se gotovo bojite Turkov. Tudi jaz sem se jih bal. Mislil sem, da so v Belgradu še vedno Turki. Toda minilo je že več ko sto let, odkar so Turki odšli iz Belgrada. Zato se brez skrbi prepeljamo čez Dunav.

Prvo, kar občuduje vsak popotnik, ki zagleda Belgrad, so veliki zidovi belgrajske trdnjave, ki se dvigajo nad bregom Save in Dunava. Obe reki, ki sta tu tako veliki, da plavajo po njih veliki parniki, se zlivata pod Belgradom in obdajata mesto od dveh strani.

Taraboš in reka Bojana

Mesto Belgrad stoji na grebenu prav nad Dunavom. Tu je bila že od davnih časov ena najmočnejših trdnjav. Mnogo hudih bojev so bojevali za to trdnjavo. Trdnjava se je ohranila do danes. V njej vidimo, kako močno so bile zidane trdnjave v starih časih. Zidovi te trdnjave se kažejo daleč čez Savo in Dunav in gledajo ponosno na hrvaško in na ogrsko stran. Že od daleč lahko vidimo mogočne široke stene, zložene iz trdega kamena, ki nam pričajo o nekdanjih težkih bojih.

Toda notranjost te trdnjave si bomo ogledali pozneje, sedaj moramo najprej priti v Belgrad. Ako se peljemo po parniku, ki vozi med Belgradom in Zemunom, vidimo tam sredi reke Dunava nizek zelen otok in hišico na njem. Tam je straža, ki pazi, da se prepovedano blago ne vozi čez reko.

Naš parnik pristane na srbski strani. Služabniki položijo lesen most, da moremo iz ladje priti na suho. V pristanišču je pisana množica. Vsi govorijo srbsko. Zdi se nam tako domače, kakor da bi govorili slovensko. Vsak človek, ki ga pogledamo, nas lepo pozdravi.

Ako imamo kako prtljago s seboj, se nam hitro kdo ponudi, da bi pomagal nositi. Visoka in bogata gospoda sede v kočije in se odpelje v mesto. Drugi sedejo v tramvaj. Tramvaj je lep in velik, mnogo večji kakor v Ljubljani. Mi pa gremo lahko peš. (Mlad popotnik mora vedno potovati tako, da vse svoje s seboj nosi.) Mi, ki vidimo samo naša mesta, mislimo, da so samo naša mesta lepa. Ali pa si mislimo, kako so lepa n. pr. mesta: Trst, Dunaj, Rim. — Toda tudi Belgrad je lepo mesto. To spoznamo takoj, ko se je ves pokazal pred našimi očmi.

Najprej zagledamo veliko cerkev, ki se dviga visoko nad hišami. To je stolna cerkev. Ako pojdemo pozneje vanjo, bomo videli, da je jako podobna našim cerkvam. Tam zadaj pa zagledamo visoko poslopje s kupolo. To je kraljevska palača. V njej prebiva srbski kralj Peter I. Srbi imenujejo ta kraljevski dvor konak. Konak je najlepše poslopje v Belgradu in se vidi daleč naokolo kot viden znak mesta Belgrada.

Ulica gre počasi navzgor med raznimi srbskimi hišami. Ker so Turki dolgo vladali v Belgradu, je bil stari Belgrad zanemarjeno mesto. Ko pa so se Srbi osvobodili in je Belgrad postal njih glavno mesto, so počasi podirali stare nizke hiše in so zidali nove visoke palače. Posebno zadnja leta se je mesto jako prenovilo. Zato vidimo v mestu mnogo novega, posebno na najlepših ulicah, ki križema prepregajo glavni del mesta.

Ako niste navajeni mesta, bi se gotovo takoj izgubili in bi ne vedeli, kod in kam. Zato je treba v takem mestu imeti načrt v rokah. Tega lahko kupite povsod, saj so vse ulice polne prodajalnic. Tu imate prodajalnice tobaka, tam blago, tu banko, tam papir.

Življenje po ulicah je živo in veselo kakor v vsakem mestu. Okolo nas letajo dečki, ki prodajajo liste. Z močnim glasom kriče in ponujajo list za dve »pari«. Mi lista ne moremo kupiti, ker še nimamo srbskega

denarja. Zato moramo iti v banko. Tam nam zmenjajo denar. Naše krone nam izpremene v srbske dinarje, vinarje pa izpremene v pare.

Ko smo se z denarjem poskrbeli, gremo lahko naprej.

Prišli smo na najlepšo ulico: Terazije. Na obeh straneh lepa vrsta hiš. V njih so velike prodajalnice, druga pri drugi. Med hišami so hoteli in razna državna poslopja.

Po Teraziji navzgor pridemo do konaka.

Prej smo videli konak od daleč — zdaj si ga lahko ogledamo od blizu. To je lepo, novo, veliko poslopje. Tu notri stanuje srbski kralj.

Pred konakom je balkon. Tam se ob svečanih prilikah kralj pokaže narodu. Pravijo, da je kralj jako ljubezniv in se prijazno pomeni tudi s preprostinimi ljudmi.

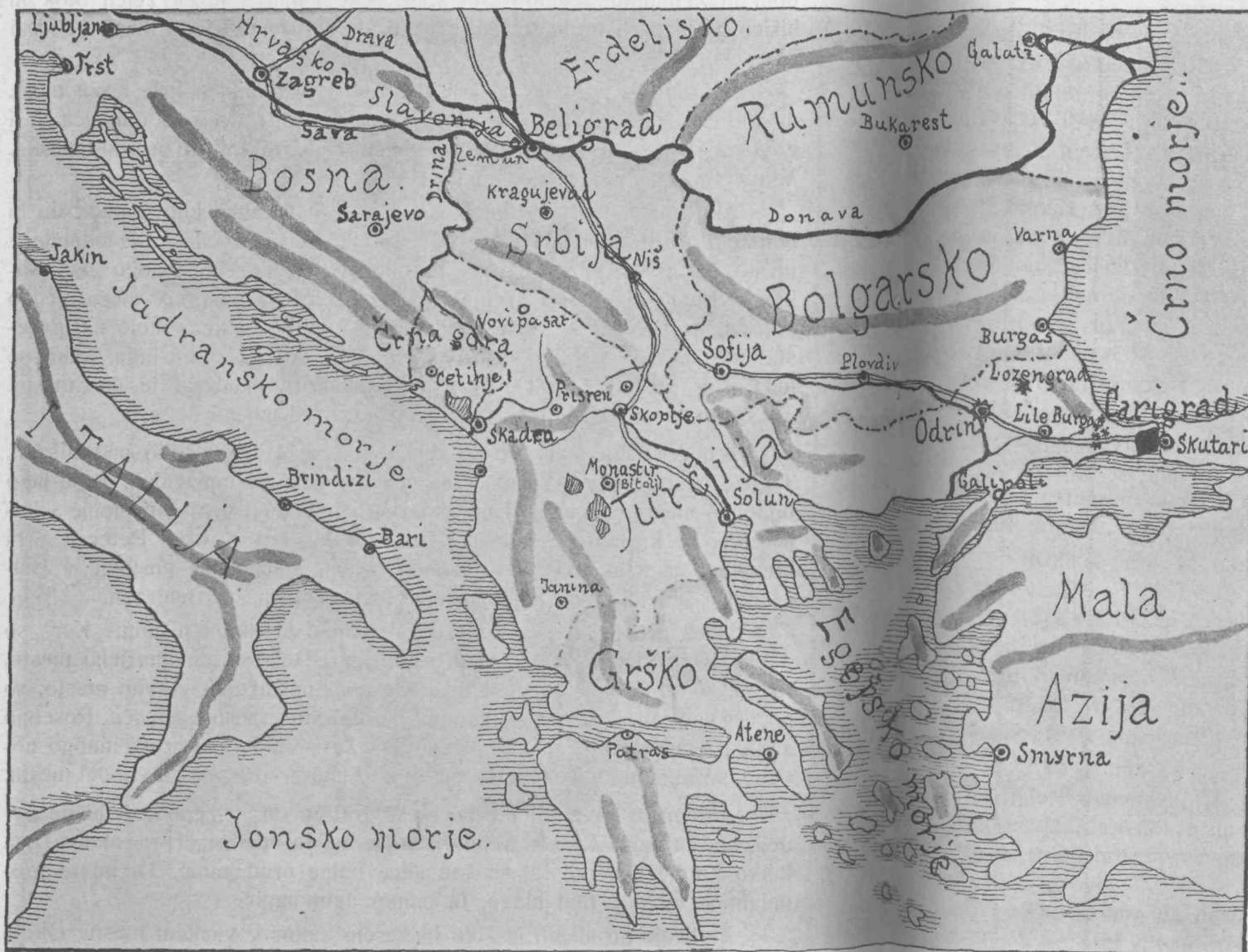
Ker pa ima mnogo posla, je mogoče z njim govoriti samo v važnih zadevah. Kam bi prišli, ako bi hoteli vsi s kraljem govoriti! Zato bi najbrže tudi nas ne mogel sprejeti, dasi smo v Belgradu kot bratski gostje povsod srčno pozdravljeni. To se vidi tudi po ulicah, kjer nas vsi veselo pozdravljajo, ko nas slišijo slovensko govoriti. Saj je srbski jezik slovenskemu najbolj podoben.

Ko sem pred 10. leti hodil po belgrajskih ulicah, so se nam Srbi prijazno pridružili, spremljali so nas in nam razkazovali mesto.

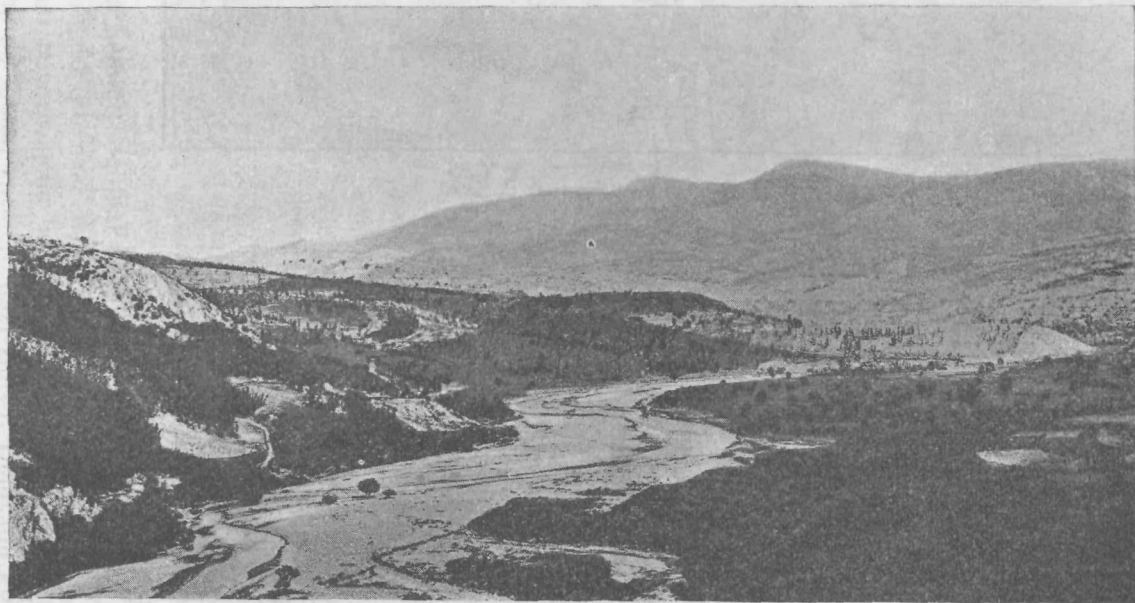
Ako gremo po ulicah naokrog, pridemo pred velik spomenik. Pred seboj vidimo kneza Mihajla na konju. Ta knez je dvakrat vladal Srbom, in sicer 1839—1842, drugič pa 1860 do 1868. Bil je dober in plemenit vladar, ki je hotel združiti vse Srbe in urediti dobro državo. Toda proti njemu so se zarotili zarotniki in leta 1868. je bil v Topčiderju umorjen. Srbi hranijo hvalen spomin temu knezu.

Toda vi morebiti še nič ne veste o srbskih vladarjih. V starodavnih časih je bila Srbija mogočno kraljestvo. Najslavnejši srbski car je bil Dušan Silni (1331—1355), ki je vladal čez ves Balkanski polotok. Padel je na potu, ko je šel na boj proti Turkom. Za njim je vladal sin njegov Štefan Uroš (1355—1367), za Urošem pa kralj Vukašin, ki je bojeval težke boje s Turki. Leta 1371. je šel z veliko vojsko nad Turke proti Odrinu (Drinopolju). Toda bil je premagan in vsa srbska vojska uničena. (Še danes se ono bojišče imenuje — smrt Srbov.) Sin tega kralja Vukašina je slaven kraljevič Marko, največji jugoslovanski junak, ki ga opevajo neštete naredne pesmi. Kraljevič Marko se je po smrti svojega očeta bojeval proti Turkom (1371—1394). Bil je čudovito močan in je zmagal vse sovražnike. Turki so se ga jako bali.

Za Vukašinom je vladal v Srbiji car Lazar. Turki so se vedno bolj širili čez srbsko mejo in car Lazar se je s svojimi vitezi pripravil na odločilni boj. Leta 1389. na Vidov dan se je bila velika bitka na Kosovem

Zemljevid Balkana.

Dolina reke Strume v Macedoniji

polju, kjer je bila srbska vojska premagana — vsi junaki, med njimi car Lazar, so padli. Turki so zavladali nad vso srbsko zemljo. Od leta 1389. so Srbi trpeli pod turškim jarmom. Veliko je bilo njih trpljenje, bili so sužnji na lastni zemlji in Turki so jih trpinčili. Celih 400 let so trpeli v težki sužnosti. Šele leta 1804. so se Srbi zopet uprli pod vodstvom znanega junaka Črnega Jurja (Karadjordje). Srbi so se dvignili proti svojim zatiralcem Turkom in so jih zapodili iz dežele. Turki so ostali samo še v mestih in trdnjavah. Od te dobe se začel boj za svobodo srbskega naroda.

Najprej je vladal Srbom Črni Jurij (1804—1817). Leta 1817. je bil Črni Jurij od sovražne roke umorjen, in je zavladal Miloš Obrenovič, ki so ga Turki priznali za kneza. Miloš je odstopil leta 1839., sledil mu je sin Milan, ki pa je kmalu umrl. Za njim je zavladal prvič knez Mihajlo (1839—1842). Leta 1842. pa je narodna skupščina postavila na prestol sina Črnega Jurja — Aleksandra Karadjordjeviča (1842—1858.) L. 1858. je narodna skupščina vrnila prestol staremu Milošu Obrenoviču, ki mu je bilo že 80 let in je vladal dve leti (1858—1860). Za njim pa je sledil drugič knez Mihajlo, pred katerega spomenikom smo se ustavili. Za Mihajlom je vladal knez Milan Obrenovič (1869), za Milanom pa njegov sin Aleksander do leta 1903. Z Aleksandrom je rodovina Obrenovičev izumrla in zavladal je sedanji kralj Peter, ki je potomec Črnega Jurja. Leta 1905. je bil kralj Peter slaynostno kronan. Pod kraljem Petrom so se Srbi pripravljali na vojno, da osvobode one svoje brate, ki so še trpeli pod turškim jarmom. Zato so lansko leto Turkom napovedali vojno in so po slavnih zmagah pri Kumanovem in pri Skoplju zasedli svoje slavno Kosovo polje, kjer je padel car Lazar z vso vojsko. S tem je zopet vstala stara srbska slava. Mi smo bili priča te velike zmage. Veselili smo se, da so zmagali Srbi nad krutimi Turki.

Koliko časa so bili torej Srbi v turški sužnosti? Izračunajte po Kosovem!

Toda sedaj ni časa računati. Vedeti moramo, da stojimo sredi trga pred spomenikom kneza Mihajla. Okolo nas drvi veselo življenje novega svobodnega Belgrada. Pred nami je narodna banka, na drugi strani gledališče. V tem gledališču je deloval naš slovenski skladatelj Davorin Jenko, ki je zložil našo himno: »Naprej, zastava Slave!«

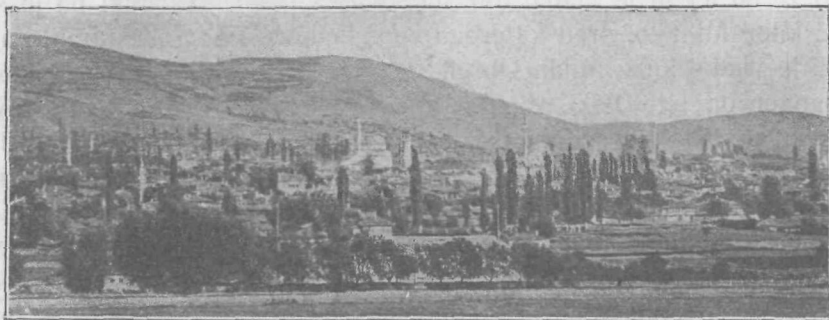
Ako gremo od tu po ulici naprej, pridemo do lepega parka, ki se imenuje Kalemeydan. Tu se zvečer izprehaja belgrajska gospoda. Krasno izprehajališče leži krasno na obronku in se vidi z njega tja dol na Dunav in na drugi breg. — V parku so kipi zaslužnih srbskih mož. Tu se igrajo srbski otroci.

Ako gremo na desno naprej, pridemo do one trdnjave, ki smo jo gledali že prej z valov Dunava. Tu se šele vidi, kakšna je ta trdnjava. Skozi velika kamenita vrata gre vhod. V trdnjavi so srbski vojaki. Toda nič se ne bojte: so prav prijazni in nas puste naprej. V trdnjavi zagle-

damo stare topove in krogle. Vse dvorane seveda nam ne dovolijo ogledati. S trdnjave je krasen razgled po Dunavu in na ogrsko stran. Ko smo si to ogledali, gremo v malo okroglo poslope. Tu je muzej srbske slave. Cele vrste zastav, ki so jih Srbi vzeli Turkom, sablje, puške, samokresi, krogle, handžari. Vse govori o groznih bojih za svobodo. Mnogo bi lahko še videli, toda zdi se mi, da ste utrujeni, zato gremo poiskat prenočišče. Najlepši hotel je hotel Moskva — velika, visoka stavba, ki jo vidimo že od daleč. Tam si bomo dobro odpočili.

Jutri pojdemo v Topčider, (tja vozi tramvaj.) Tam so krasni parki, sredi njih kraljevski dvorec. Tu so velike narodne zabave in ljudske zabave, ki se jih časih udeleži tudi kralj. Tu pojejo in plešejo kolo. V kraljevskem dvorcu so zanimivi spomini iz zadnjih časov. Ako bo čas, si bomo ogledali tudi muzeje, kjer so lepe narodne noše, slike in razni spomini raznih dob. Potem pa pojdemo naprej na Balkan. Za danes smo videli in slišali dovolj.

(Konec).

Bitolj

Kresnice.

„Ej, kresnice svetle,
kam tako hitite?
Kot na nebu zvezde
se žarite ...“

Kot plameni žarni
prišle smo iz dalje,
angelček na nebu
lučce nam prižgal je.

Nekaj pa nas sveti
Janez je prinesel,
ki po vsem je svetu
zlatih lučc natresel.

Lučce pa žarijo
naše mu nasproti.
Tiho klanja zelen
praprot se ob poti ...

Davorinov.